

Politika suzbijanja siromaštva

Sadržaj

1. Uvod

2. Analiza postojeće situacije

2.1.Siromaštvo u Republici Hrvatskoj

2.1.1.Povijesni osvrt na siromaštvo u RH

2.1.2.Aktualno stanje siromaštva u RH

2.1.3.Prihodi s osnova rada i stopa nezaposlenosti

2.1.4.Zamjenski prihodi kao instrument suzbijanja siromaštva

2.1.4.1.Novčane naknade za nezaposlenost

2.1.4.2.Socijalne naknade i pomoći centralnog sustava socijalne skrbi

2.1.4.3.Socijalne naknade i pomoći lokalne samouprave

2.1.4.4.Naknade zbog privremene nesposobnosti za rad

2.1.4.5.Rodiljne potpore i doplatak za djecu

2.2.Siromaštvo u Europskoj Uniji

2.2.1.Stanje i aktivnosti za suzbijanje siromaštva u EU

2.2.2.Obveze RH prema Europskoj povelji za socijalna prava

2.3.Siromaštvo kao uzročnik kršenja prava djeteta

2.3.1.Međunarodni dokumenti

2.3.2.Siromaštvo djece u Hrvatskoj

3. Ciljevi i strategija u borbi protiv siromaštva

3.1. Povećanje broja zaposlenih i smanjenje broja nezaposlenih provedbom porezne reforme usmjerene prema poreznom rasterećenju rada

3.2. Izjednačavanje minimalne plaće i iznosa mjesečne košarice

3.3. Povećanje konkurentnosti svakog pojedinca na tržištu rada

3.4. Smanjivanje razlika u korištenju naknada i prava

3.5. Sprječavanje lihvarskih kreditiranja

3.6. Poboljšanje položaja siromaštvom ugrožene djece

3.7. Uključivanje primatelja socijalne pomoći na tržište rada

3.8. Rješavanje problema beskućništva

3.9. Poticanje uštede energije te bolja energetska dostupnost

3.10. Uvođenje naknade za sve nezaposlene osobe

4.Taktički alati

5. Financijski instrumenti

6. Povezanost s drugim javnim politikama

7. Mjerenje učinaka/evaluacija i vremenski tijek

8. Sažetak

Literatura

1. Uvod

Siromaštvo predstavlja opću oskudicu, nemogućnost namirivanja osnovnih životnih potreba i stanje u kojem nema potrebne količine materijalnih dobara ili novca. Siromaštvo nije slučaj, već je odraz neučinkovitosti i nesenzibilnosti društva koje pojedinca uvodi u izolaciju, testirajući ljudsku izdržljivost uzimanjem dostojanstva kao jednog od najvrijednijih obilježja života. Siromaštvo se razlikuje prema socijalnim kategorijama, vremenu i mjestu; također prema etnitetu, dobi, spolu, izvoru dohodaka. Siromaštvo je glavni uzrok socijalne isključenosti, koja je rezultat neučinkovitosti socijalnog sustava.

Drugom polovicom 20. stoljeća siromaštvo se sve više promatra u kontekstu ljudskih prava te se tom problemu danas pristupa u okviru različitih istraživanja njegovog uzroka u segmentu socijalne politike. Rad je najvažnije sredstvo borbe protiv siromaštva zbog čega politika zapošljavanja ima presudno značenje. Sve je veći broj beskućnika koji obuhvaćaju novi sloj siromašnih. **Zaduženost kućanstava je također u porastu.** Siromašne obitelji i kućanstva koja nisu u stanju održati dosadašnju razinu životnog standarda, označavaju novo siromaštvo. „**Novo siromaštvo označava prije svega one situacije u kojima obitelji ili kućanstva nisu u stanju održati dosadašnju razinu životnog standarda.**“¹ Siromaštvo se u današnje vrijeme može očitovati na socijalnoj, političkoj i kulturološkoj razini. Siromaštvo vodi prema kršenju ljudskih prava; ekonomskih (prava na rad i adekvatni prihod), socijalnih (prava na zdravlje i obrazovanje), političkih (pravo na slobodu mišljenja, izražanja i udruživanja) i kulturalnih (prava na očuvanje kulturalnog identiteta i sudjelovanja u kulturalnom životu).²

Apsolutno siromaštvo je stanje u kojem osoba nema ni minimalan iznos prihoda za namirivanje osnovnih životnih potreba kroz dulje vrijeme. Osnovne životne potrebe su: prehrana, pristup čistoj vodi, higijenski sanitarni uvjeti, zdravlje, stanovanje, obrazovanje, te pristup informacijama i uslugama.

Relativno siromaštvo je stanje u kojem osoba nema dovoljan iznos sredstava kako bi održavala prosječan način života u društvu u kojem živi. Relativno siromaštvo jest najlakše mjerljiva razina siromaštva u nekoj zemlji. Smatra se da osobe potpadaju pod granicu rizika od siromaštva ukoliko ne mogu održavati standard kojeg određuje društvo. Relativno siromaštvo mijenja se s vremenom, a ovisi o bogatstvu društva i troškovima života.

Pojam **socijalne isključenosti** razlikuje se od pojma siromaštva. Iako ne postoji unificirana definicija socijalne isključenosti, ona se najčešće poima kao začarani krug koji ima tri sastavnice: nezaposlenost, siromaštvo i socijalna izolacija.³ Međutim, postoje i različite dimenzije socijalne isključenosti, koje se protežu na brojna životna područja

¹ LITERATURA: „**Siromaštvo-teorije, koncepti i pokazatelji**“ Šućur Zoran, 2001. ,Pravni fakultet-Zagreb

² LITERATURA: Pierre Sané, u MOST-Newsletter, n° 10, 2001.

³ LITERATURA: „Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost“, UNDP Hrvatska, 2006.

kao što su to životni standard, financijsko siromaštvo, stanovanje, obrazovanje, socijalni odnosi, politički angažman i dr.⁴

Ne postoji jednostavan način za mjerenje siromaštva. Jedan od načina je putem **objektivnih i subjektivnih mjerila**. Objektivna podrazumijevaju materijalnu deprivaciju i ne uzimaju pri tom u obzir ukuse i preferencije pojedinca. Objektivnim mjerilima uglavnom se koriste pobornici istraživanja koncepcije apsolutnog siromaštva. Subjektivna mjerila temelje se na stajalištima i osjećajima pojedinca. Ispitivanja su pokazala da postoji povezanost subjektivnog siromaštva s objektivnim okolnostima (dob,dohodak,veličina obitelji,itd.)⁵.

Drugi način za mjerenje siromaštva je **direktno i indirektno mjerenje siromaštva** pri kojem direktno mjerenje podrazumijeva trenutačni životni standard dok indirektno mjerenje uzima za pretpostavku da određena razina prihoda pruža mogućnost minimalne potrošnje. Može se zaključiti da se mjereno indirektnim načinom siromašnima smatraju osobe koje nisu u stanju u potrošnji zadovoljiti minimalne potrebe, dok mjereno direktnim načinom siromašnim osobama se smatraju oni koji nisu platežno sposobni zadovoljiti minimalne potrebe tipične za neku društvenu zajednicu⁶.

⁴ LITERATURA: Zoran Šućur, „Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj“, Studijski centar za socijalni rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2006.

⁵ LITERATURA: „Objektivno i subjektivno siromaštvo u Hrvatskoj“,Šućur Zoran,2006.,Pravni fakultet

⁶ LITERATURA:“Siromaštvo-teorije,koncepti i pokazatelji“ Šućur Zoran 2001.,Pravni fakultet-Zagreb

2. Analiza postojeće situacije

2.1. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj

2.1.1. Povijesni osvrt na siromaštvo u Republici Hrvatskoj

Prema prijašnjim podacima DZS-a usporedivši u Hrvatskoj, stope siromaštva između 1960. i 1995. godine kretale su se od 12 do 25%. Od početka 60-tih do kraja 70-tih godina stopa siromaštva kretala se između 14 i 17%, zatim stalno raste do 1988. godine kad se popela na 20%. U razoblju od 1989. Do 1990. godine stopa siromaštva znatno pada. U 1990. godini stopa siromaštva iznosi samo 10.9%, dok nakon 1990. godine Hrvatska bilježi nagli rast siromaštva. U 1991. godini stopa siromaštva iznosi 19.4%, 1992.-24.2%, 1993.-23.5%, 1994.-19.1%, 1995.-20.0%.⁷ Stopa siromaštva 1998. godine u Hrvatskoj iznosila je 4.0% što se smatra nižom stopom siromaštva. U usporedbi s drugim tranzicijskim zemljama jedino je Slovenija imala nižu stopu siromaštva od Hrvatske, a iznosila je 1.0%, dok su npr. Mađarska s 15.4%, Poljska s 18.4%, Rumunjska sa 44.55%, Latvija s 34.80%, Estonija s 19.3% te Letonija s 22.50% imale stopu siromaštva višu od Hrvatske. Među siromašnima dominiraju skupine starijih i slabije obrazovanih osoba, nezaposlenih i neaktivnih osoba. Iako je postotni udio nezaposlenih i neaktivnih osoba u ukupnom broju siromašnih 2.9% i 5.4% najviše su izloženi opasnosti od siromaštva.⁸ Stopa rizika od siromaštva u 2013. godini u Republici Hrvatskoj iznosila je 19.5%. Prema podacima EUROSTATA od većine članica Europske Unije u 2013. godini najnižu stopu rizika od siromaštva imala je Češka-8.6%. Višu stopu rizika od siromaštva od Hrvatske imale su: Bugarska-21%, Grčka-23.1%, Litva-20.6%, Rumunjska-22.4% i Španjolska-20.4%.⁹

2.1.2. Aktualno stanje siromaštva u Republici Hrvatskoj

Pokazatelji siromaštva za Republiku Hrvatsku temelje se na konceptu relativnog siromaštva koji uzima u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, veličinu kućanstva i distribuciju dohotka unutar populacija. **Stopa rizika od siromaštva u 2012. u Republici Hrvatskoj iznosila je 20,5%, dok posljednji podaci DZS-a za 2013. godinu pokazuju da je stopa siromaštva iznosila 19.5% što predstavlja smanjenje od 0.9% u odnosu na prethodnu godinu.** Aktualno je u 2012. godini bilo 32,6% hrvatskih građana pod rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti, dok je 2013. godine taj postotak iznosio 29.9% što je 2.7% manje u odnosu na prethodnu godinu. Taj se postotak odnosi na osobe koje su u riziku od siromaštva ili žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada. Uz to treba dodati da je pokazatelj **osoba u teškoj materijalnoj deprivaciji** koji se odnosi na osobe koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje četiri od devet stavaka materijalne deprivacije. Postotak materijalne deprivacije 2012. godine iznosio **15.4%**, dok je u 2013. godini iznosio

⁷ LITERATURA: "Ogledi o hrvatskom društvu" Malenica Zoran 2007., Golden marketing-Zagreb

⁸ LITERATURA: "Siromaštvo, nejednakost i socijalna isključenost u EU i Hrvatskoj" -Bejaković Predrag-Institut za javne financije-Zagreb

⁹ www.zg-magazin.com.hr/stopa-rizika-od-siromaštva-u-hrvatskoj-195-posto/

14.8%¹⁰. Takvi podaci ukazuju da rizik od apsolutnog siromaštva dominira kod najvećeg broja siromašnih građana u Hrvatskoj. U 2012. godini, **prag rizika od siromaštva** za jednočlano kućanstvo iznosio je 24.122,00 kn na godinu (2.010,00 kn mjesečno), dok je za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece iznosio 50.656,00 kn godišnje (4.221,00 kn mjesečno), dok je u 2013. godini za jednočlano kućanstvo iznosio 22.916,00 kn na godinu (1.909,65 kn mjesečno, a za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece iznosio 48.124,00 kn godišnje (4.010,35 kn mjesečno). Nadalje, stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti **najveća je bila za nezaposlene osobe** i 2012. godine iznosila je 42,9%, a u 2013. godini 43.2%. Najmanja stopa rizika od siromaštva odnosila se na zaposlenike i iznosila je u 2012. godini 4,9%, dok je u 2013. godini iznosila 4.8%.¹¹

GODINA	STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA (%)
2011.	20.9
2012.	20.5
2013.	19.5

Prema podacima u tablici može se zaključiti da stopa rizika od siromaštva bilježi postepeni pad u odnosu na prethodnu godinu. Pad stope siromaštva jest prividan te ga se ne može prihvatiti automatizmom kao takvog jer se ne radi o stvarnom poboljšanju položaja siromašnih, već se radi o padu nastalom uslijed blagog povećanja prosječne mjesečne isplaćene bruto plaće i smanjivanja realnih bruto plaća na godišnjoj razini.¹² Ranija istraživanja¹³ pokazuju da kategorije s natprosječnim rizikom od siromaštva čine:

- osobe koje žive u kućanstvima kojima je na čelu nezaposlen ili neaktivan pojedinac; vjerojatnost siromaštva je gotovo tri puta veća u odnosu na opću populaciju;
- kućanstva koje vode slabije obrazovane osobe; rizik od siromaštva je gotovo dvostruko veći od prosječnoga;
- osobe koje žive u kućanstvima kojima je na čelu osoba starija od 64 godine; rizik od siromaštva je gotovo 1,5 puta veći od prosječnoga;
- osobe koje dolaze iz regija zahvaćenih ratom tijekom 1990-ih godina
- slobodni umjetnici neformalnog obrazovanja (posebice slikari).

¹⁰ **Devet stavaka materijalne deprivacije obuhvaćaju:** kašnjenje s plaćanjem najma, režija i kredita; nemogućnost da se svim članovima obitelji priušti tjedan dana godišnjeg izvan kuće; nemogućnost obroka koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan; nemogućnost podmirivanja neočekivanog financijskog troška; nemogućnost da si se priušti telefon; nemogućnost TV; nemogućnost da si priušti perilicu za rublje; nemogućnost da si priušti automobil; nemogućnost adekvatnog grijanja u najhladnijim mjesecima

¹¹ www.poslovnih.hr/hrvatska/stopa-rizika-od-siromastva-u-hrvatskoj-195-posto-282637

¹² www.banka.hr/komentari-i-analize/rizik-od-siromastva-samo-prividno-smanjen

¹³ LITERATURA: Zoran Šučur, „Objektivno i subjektivno siromaštvo u Hrvatskoj“, Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

Socijalna isključenost također povećava rizik od siromaštva i njegovog povećavanja. Istraživanja su pokazala da u društvene skupine koje su izložene najvećem riziku od socijalne isključenosti potpadaju nacionalne manjine, povratnici i raseljene osobe s invaliditetom, samohrani roditelji, samohrane majke i starije žene, nezaposlene i dugotrajno nezaposlene osobe, mladi, zatvorski osuđenici, žrtve obiteljskog nasilja, osobe zrelije životne dobi, beskućnici, seksualne manjine, osobe s problemima ovisnosti, prezadužene osobe s bankarskim te osobe pod lihvarskim kreditima, osobe s niskim primanjima, starije osobe bez i s malim mirovinama, osobe s nižim stupnjem obrazovanja i djeca koja već žive u siromaštvu.¹⁴

U Republici Hrvatskoj usvojena je **Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2014. do 2020.** godine koja se sastoji od šest poglavlja i u kojoj su određeni glavni prioriteti poput osiguravanja uvjeta za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, smanjenje nejednakosti, sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih, smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih osoba te uspostava koordiniranog sustava potpore rizičnim skupinama. Strategija obuhvaća osam strateških područja, pri čemu se dugoročno prioritetim područjem smatra obrazovanje i cjeloživotno učenje, kojeg slijede: (a) zapošljavanje i pristup zapošljavanju, (b) stanovanje i dostupnost energije, (c) pristup socijalnim naknadama i uslugama, (d) pristup zdravstvenom sustavu i dugotrajna skrb, (e) skrb o starijim osobama, (f) regionalni pristup borbi protiv siromaštva te (g) borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost.

U RH osnovana je i **Hrvatska mreža protiv siromaštva**. Osnivači su bili Udruga za inicijative u socijalnoj politici, udruga Pragma, Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb, Kap dobrote i **Hrvatska mreža za beskućnike**. HMPS je 31. članica Europske mreže protiv siromaštva. Godine 2013. u Republici Hrvatskoj bilo je 12 prenočišta i prihvatilišta koja su imala kapacitet za 400 beskućnika. Broj registriranih beskućnika je oko 500. Stvarni broj beskućnika je teško odrediti. Za pretpostaviti je da se radi o punom većem broju, oko 1000 jer se po podacima prebivališta ili boravišta to ne može odrediti. Broj otvorenih socijalnih samoposluga je sve veći (16). U posljednja četiri mjeseca otvoreno ih je šest. Također je u porastu i broj korisnika pučkih kuhinja uz koje su osim beskućnika česti korisnici onedavno nezaposlene osobe. Sve je više i otvorenih socijalnih tržnica¹⁵.

2.1.3. Prihodi s osnova rada i stopa nezaposlenosti

Prema podacima DZS-a u vezi prihoda s osnova rada za lipanj 2014. godine vidljivi su sljedeći pokazatelji:

- prosječna bruto plaća: 8.024,00 kn
- prosječna neto plaća: 5.568,00 kn
- minimalna bruto plaća za 2014. godinu: 3.017,61 kn.

¹⁴ LITERATURA: Enrique Aguado Asedo i dr., ur. Deborah Bayley i Helena Gorančić-Lazetić, „Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj“, UNDP, 2006.

¹⁵ tris.com.hr/2015/02/u-hrvatskoj-sve-vise-beskucnika-mlade-zivotne-dobi

U ovom dijelu treba napomenuti da radnik od plaće radi zadovoljenja osnovnih životnih potreba može koristiti samo onaj iznos koji je umanjeno za porez, prirez, te mirovinske i zdravstvene doprinose. Iz toga proizlazi da radnik koji prima minimalnu plaću može raspolagati s iznosom od **2.383,77 kn mjesečno**. To je tek 373,77 kn više od praga siromaštva za radnika kao pojedinca. Ako je minimalna plaća jedne zaposlene osobe u četveročlanoj obitelji jedini prihod te obitelji, to znači da se ona nalazi gotovo dvostruko više ispod praga siromaštva.

Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (u daljnjem tekstu HZZ) krajem kolovoza 2014. godine pokazuju **289.889 nezaposlenih** osoba. Podaci prikazuju smanjenje nezaposlenosti od 7,6% u odnosu na kolovoz 2013. godine. Prema istim podacima, **žene su pod većim rizikom od nezaposlenosti** u odnosu na muškarce (53,6% žena u odnosu na 46,6% muškaraca). U odnosu na dob, najveći broj nezaposlenih odnosi se na **dobnu skupinu između 30 do 49 godina**, koju slijedi mlada populacija od 15 do 29 godina, a najmanji broj nezaposlenih je u dobi od 50 do 65 godina. Smanjenje nezaposlenosti vidljivo je u populaciji skupine mladih osoba od 15 do 29 godina, a porast nezaposlenosti je vidljiv u skupini od 55 do 65 godina. U obrazovnoj strukturi nezaposlenih najbrojnije su **osobe sa završenom srednjom školom** za zanimanja u trajanju do tri godine i školom za KV i VKV radnike. Prema regionalnoj strukturi nezaposlenosti, najveći apsolutni broj nezaposlenih osoba u kolovozu 2014. godine bilježi **Grad Zagreb**. Određen broj nezaposlenih osoba koristi novčanu naknadu kao zamjenu za prihode za vrijeme nezaposlenosti, a prema podacima HZZ-a tu je naknadu u kolovozu 2014. koristilo 16,6% od ukupnog broja nezaposlenih.

2.1.4. Zamjenski prihodi kao instrument suzbijanja siromaštva

Pod pojmom zamjenskih prihoda podrazumijevamo definiciju koja proizlazi iz primjene čl. 12. Europske socijalne povelje, a odnosi se na **sve naknade kojima se zamjenjuju prihodi pojedinca koji se mogu steći radom**. Iz tog razloga, na zamjenske prihode ne gleda se isključivo kroz naknade u sustavu socijalne skrbi, već i naknade u drugim sustavima koji omogućuju zamjenske prihode, kao što su to sustav posredovanja i poticanja u zapošljavanju, zdravstveni i mirovinski sustav. Ovi sustavi mogu se koristiti pojedinačno, ali također i simultano i komplementarno, ovisno o tome ispunjava li pojedinac zakonske uvjete za ostvarivanje pojedinačnih prava u jednom ili više sustava. Temeljni indikator za ocjenu stanja u pogledu socijalnih naknada oslanja se na europski socijalni standard da **zamjenski prihodi ne smiju biti manji od nacionalnog praga siromaštva**, kako bi se na taj način osiguralo da građani koji ne mogu ostvariti prihode svojim radom ne bi bili u riziku od siromaštva.

Za potrebe ove analize, socijalne naknade¹⁶ definirali smo općenito kao skup raznih novčanih i nenovčanih davanja koje država isplaćuje svojim građanima na temelju njihovih socijalnih prava.¹⁷

¹⁶ V. kasnije poglavlja 2.1.4.3. i 2.1.4.4.

¹⁷ „Istraživački projekt: Registar socijalnih naknada u Republici Hrvatskoj“, Institut za javne financije, 2008.

Sljedeći tabelarno iskazani podaci prikazuju predviđene rashode Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2014. godinu u pogledu zamjenskih prihoda.¹⁸

Oznaka	Proračunska stavka	Iznos u HRK
A689014	Naknade nezaposlenima	1.532.872.491
4102	Mirovine i mirovinska primanja	36.238.549.039
4001	Socijalne pomoći i naknade	2.103.039.832
UKUPNO	Svi zamjenski prihodi	39.874.461.362

Iz priložene tabele vidi se da je najveća opterećenost mirovinskog sustava, s udjelom od 90,88% u odnosu na ukupna sredstva izdvojena za zamjenske prihode. Kada se radi o sustavu socijalne skrbi, tu treba dodati da troškovi nisu povezani jedino sa socijalnim pomoćima i naknadama, već i sa uslugama u sustavu socijalne skrbi te s troškovima institucionalnog održavanja. S troškovima institucionalnog održavanja suočeni su i sustav zapošljavanja te sustav mirovinskog osiguranja.

2.1.4.1. Novčane naknade za nezaposlenost¹⁹

Novčana naknada za nezaposlenost ne može, bez obzira na primjenjiv model, nikad biti veća od 5.478,00 kn mjesečno. Najmanji iznosi takvih naknada isplaćuju radnicima na minimalnoj plaći. Tako će u prvih 90 dana nakon prestanka zaposlenja, radnik s prosjekom dotadašnje minimalne plaće primati najviše 1.960,00 kn, a kasnije tek najviše 980,00 kn, osobe koje nemaju osigurano stanovanje ne primaju podršku putem sustava socijalne skrbi. U slučaju nezaposlenosti država ne pruža adekvatnu zamjenu za prihode čime se te nezaposlene osobe dovode na sam egzistencijalni minimum.

2.1.4.2. Socijalne naknade i pomoći centralnog sustava socijalne skrbi

Prema podacima Ministarstva socijalne politike i mladih za 2013. godinu, socijalnim naknadama i pomoćima bilo je okvirno obuhvaćeno **245.985 korisnika**.²⁰ Broj korisnika je veći ukoliko se uzme u obzir smještaj u udomiteljsku obitelj, dom socijalne skrbi ili usluga pomoći i njege u kući, zbog čega su i troškovi sustava socijalne skrbi veći. Također, moguće je da je konačan broj korisnika objektivno nešto manji zato što jedan korisnik može primati više vrsta pomoći ukoliko ispunjava zakonske uvjete. Kako bismo dobili što je objektivniji broj korisnika, izuzeli smo iz izračuna broj jednokratnih pomoći jer se ona može jednom korisniku odobriti do četiri puta godišnje. Socijalne naknade i pomoći centralnog sustava socijalne skrbi su: pomoć za uzdržavanje, osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, jednokratna pomoć samcima i obiteljima, dodatak za osobne potrebe smještenog korisnika, pomoć u prehrani, pomoć za odjeću i obuću, podmirenje pogrebnih troškova korisnika pomoći za uzdržavanje, jednokratna novčana pomoć za potrebe školovanja, potpora za školske udžbenike, naknada do zaposlenja, plaćanje

¹⁸ Izvor: Ministarstvo financija Republike Hrvatske, Posebni dio Državnog proračuna za 2014. godinu.

¹⁹ Izvor: Nezavisni sindikat Hrvatske, lipanj 2014.

²⁰ Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2013. godini. MSPM 2014.

pogrebnih troškova za smještenog korisnika, potpora za troškove smještaja u učeničkom domu, pravo na status roditelja njegovatelja.

Tri najzastupljenije vrste pomoći u centralnom sustavu socijalne skrbi su **pomoć za uzdržavanje, jednokratna pomoć te doplatak za pomoć i njegu**. Zakonom o socijalnoj skrbi definirana je obveza donošenja Zakona o inkluzivnom dodatku s ciljem da se u jednom pravu osigura potrebna potpora djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom. Inkluzivni dodatak bi ostvarivala osoba sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom. Provedbu cijelog postupka ostvarivanja prava provodili bi centri za socijalnu skrb²¹.

2.1.4.3. Socijalne naknade i pomoći lokalne samouprave

Statistički podaci Ministarstva socijalne politike i mladih za 2013. godinu, pružaju informacije o broju korisnika dva prava iz lokalne samouprave: pomoć za podmirenje troškova samcima i pomoć za ogrjev samcima i obiteljima. Ukupan broj korisnika prema tim podacima je **65.648 korisnika** na razini svih jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj. Međutim, broj korisnika, kao i pruženih pomoći od strane jedinica lokalne samouprave je sigurno veći s obzirom da je veći i katalog prava koja se mogu ostvariti na tim razinama. Slijedi katalog prava koja se mogu ostvariti na razini jedinica lokalne samouprave: pomoć za opremu novorođenog djeteta, materijalne pomoći za predškolsku djecu, školsku djecu, studente po socijalnom programu, materijalne pomoći za umirovljenike, subvencioniranje troškova prijevoza, pomoć za troškove stanovanja, njege u kući, izdatci za zdravstvenu zaštitu, pravo na posebnu zaštitu sudionika NOR-a i Domovinskog rata, troškovi ukopa za nezbrinute osobe, jednokratne novčane pomoći, novčane pomoći u prevladavanju posebnih teškoća, paketi hrane i ostalih higijenskih potrepština, pomoć u naravi obiteljima s većim brojem djece, prehrana u pučkim kuhinjama, sufinanciranje programa organizacija civilnog društva.

Ekonomski pokazatelji isplaćenih sredstava građanima iz proračuna jedinica lokalne samouprave u 2012. godini govore o iznosu od gotovo **1,5 milijardi kuna**, što predstavlja polovicu ukupnog iznosa za socijalne naknade i pomoći osiguranog na razini državnog proračuna u 2013. godini.

2.1.4.5. Naknade zbog privremene nesposobnosti za rad

Privremena nesposobnost za rad podrazumijeva odsutnost rada zbog bolesti ili ozljede. Osiguranik ostvaruje pravo na naknadu plaće određenu Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju i općim aktima HZZO-a do isteka 18 mjeseci trajanja privremene nesposobnosti za rad, a nakon toga u iznosu od 50% zadnje isplaćene plaće. Naknada plaće iznosi 100% od osnovice za naknadu plaće, a isplaćuje je HZZO s tim da ne može iznositi više od 4257.28 kn²².

²¹ Strateški plan 2014.-2016.

²² www.hzzo.hr/obvezno-osiguranje/pravo-na-bolovanje

2.1.4.6. Rodiljne potpore i doplatak za djecu

Zakonom o rodiljnim i roditeljskim potporama reguliran je sustav prava i naknada tijekom roditeljskog dopusta (NN 85/08, 110/08, 34/11, 54/139. Člankom 3. Zakona provedba navedenih mjera stavljena je pod nadležnost HZZO-a, dok nadzor provodi Ministarstvo socijalne politike i mladih. Prava mogu ostvariti samo osobe koje imaju važeći status u obveznom zdravstvenom osiguranju u okviru HZZO-a. Naknada plaće tijekom roditeljskog dopusta za punih 6 mjeseci, tj. 8 mjeseci isplaćuje se u punom iznosu osnovice za naknadu plaće, ali za puno radno vrijeme ne može iznositi više od 80% proračunske osnovice mjesečno, tj. 2660,80 kn. Iznos može biti i manji ukoliko 100% osnovice za naknadu plaće iznosi manje od 50% proračunske osnovice, tj. 1663,00 kn. Ako samo jedan roditelj koristi roditeljski dopust vremensko trajanje je šest mjeseci. Pravo roditeljskog dopusta mogu koristiti i oba roditelja, tj. svaki roditelj po 4 mjeseca s tim da je dva mjeseca neprenosivo²³. Doplatak za djecu jedna je od važnih socijalnih mjera u suzbijanju siromaštva i posebice je važan kod obitelji s više djece, a predstavlja novčano primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena Zakonom. Izvanbračna zajednica je po tom pravu izjednačena s bračnom. Nadležnost provedbe spada pod Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, dok nadzor Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje provodi Ministarstvo socijalne politike i mladih. Pravo može ostvariti roditelj, posvojitelj, skrbnik, očuh, maćeha, baka, djed i osoba kojoj je dijete povjereno na čuvanje. Financijski uvjet je da ostvareni prihodi u prethodnoj godini ne prelaze dohodovni cenzus. Za 2014. godinu iznosio je 1663,00 kn po članu obitelji. Svota doplatka za djecu određuje se ovisno o visini ostvarenoga ukupnog dohodka po članu kućanstva mjesečno (tablica):

Ukupni dohodak po članu kućanstva	Visina pripadajućeg doplatka za djecu
<16.33% proračunske osnovice	9% od proračunske osnovice po djetetu
od 16.34% -33.66% proračunske osnovice	7.5% od proračunske osnovice po djetetu
od 33.67% - 50% proračunske osnovice	65 od proračunske osnovice po djetetu

Dakle, ako ukupni dohodak po članu kućanstva mjesečno ne prelazi 543.14 kn doplatak se određuje u visini od 299.34 kn, dok npr. ako je ukupni dohodak između 1119.53 i 1663.00 kn doplatak iznosi 199.56 kn. Za dijete bez oba roditelja ili roditeljima oduzete poslovne sposobnosti pripadajuća svota doplatka povećava se 25%, za dijete s jednim roditeljem povećava se 15%, a za dijete s oštećenjem zdravlja povećanje iznosi 25%²⁴.

2.2. Siromaštvo u Europskoj Uniji

2.2.1. Stanje i aktivnosti za suzbijanje siromaštva u Europskoj Uniji

²³ www.hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore

²⁴ www.mirovinsko.hr

Više od 120 milijuna ljudi u Europskoj Uniji izloženo je siromaštvu i socijalnoj isključenosti. Europska komisija izvješćuje da :

- 24% sveukupne populacije EU-a je pod rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti što uključuje 27% djece u Europi, 20,5% osoba starijih od 65 godina i 9% osoba u radnom odnosu;
- gotovo 9% svih Europljana živi na krajnjem egzistencionalnom minimumu – bez da posjeduju perlicu rublja, automobil, telefon, nemaju mogućnost ogrjeva ili imaju neočekivane troškove;
- 17% Europljana živi s prihodima manjima od 60% prosječnih prihoda kućanstva;
- 10% Europljana živi u kućanstvima gdje nijedan član kućanstva nema posao;
- velika razlika je u sustavima socijalne skrbi u različitim zemljama EU-a; najbolji rezultati pokazuju 35% smanjenja rizika od siromaštva kao europski prosjek;
- više žena (12 milijuna) siromašno je u odnosu na muškarce u EU;
- specifične populacije su pod povećanim rizikom od siromaštva, kao Romi, osobe s invaliditetom i druge socijalno osjetljive skupine.

Europska Unija poduzima značajne mjere namijenjene borbi protiv siromaštva. Na sjednici Europskog vijeća 2000. godine predstavljena je Lisabonska strategija. Tada je dogovoreno da će se od lipnja 2001. godine redovito predavati nacionalni akcijski planovi za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti. Nadalje, od 2005. godine predložen je novi okvir otvorene metode koordinacije za politike socijalne zaštite i uključenosti (u daljnjem tekstu: „socijalni OMK“). Glavni ciljevi socijalnog OMK-a bili su promicanje socijalne kohezije, jednakosti muškaraca i žena te jednakih mogućnosti za sve financijski održivim i učinkovitim sustavima socijalne zaštite i politikama socijalne uključenosti, ostvarivanje većeg gospodarskog rasta, otvaranje novih i boljih radnih mjesta te dobro upravljanje. U implementacijskom dijelu strategije uspostavljen je Odbor za socijalnu zaštitu radi promicanja suradnje Europske komisije i država članica Europske Unije. Međutim, unatoč ovim naporima, Lisabonska strategija nije polučila očekivane rezultate kako je to pokazala njezina evaluacija. Španjolska je upozorila da je njezin neobvezujući karakter bio najveći nedostatak.²⁵

U 2009. godini Europska komisija ažurirala je preporuku Europskog vijeća o aktivnom uključivanju osoba isključenih sa tržišta rada. Cilj Rezolucije o minimalnom dohotku u borbi protiv siromaštva iz 2010. godine je osigurati pristup mjerama tijekom cijelog životnog vijeka u svrhu smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Težište je posebno stavljeno na starije radnike, osobe s invaliditetom i manjine, a posebice na romske zajednice.²⁶

U 2011. godini Europska komisija je predložila Program društvene promjene i inovacija. To je rezultiralo usvajanjem inicijative „Prilika za mlade“, a 2012. godine je predložen i paket mjera za zapošljavanje mladih putem pružanja ponuda za zapošljavanje, obuku i obrazovanje.

²⁵ „Spain calls for binding EU economic goals - and penalties“, Deutsche Welle, 8. siječnja 2010.

²⁶ www.europarl.europa.eu/ftu/hr/FTU_5.10.9.pd

Godine 2013. Europsko vijeće je odobrilo zahtjev Parlamenta za povećanjem proračuna Fonda europske pomoći najugroženijima s 2.5 na 3.5 milijarde EUR s ciljem socijalne uključenosti najugroženijih. Tijekom 2013. godine postignut je dogovor između Europskog parlamenta i Europskog vijeća o novom programu Europske Unije za zapošljavanje i socijalne inovacije (u daljnjem tekstu: „EaSI“), s posebnom pažnjom na zapošljavanje mladih. Za razdoblje od 2014. do 2020. predložen je proračun od 920 milijuna EUR za provođenje tog programa. EaSi objedinjuje tri financijska instrumenta: Program za zapošljavanje i socijalnu solidarnost (PROGRESS), Europsku mrežu javnih službi za zapošljavanje (EURES) i Europski program mikrofinanciranja (European Progress Microfinance Facility). Za zapošljavanje i socijalnu sigurnost namijenjeno je 61% sredstava, Europskoj mreži javnih službi za zapošljavanje 18%, a Europskom programu mikrofinanciranja namijenjeno je preostalih 21% sredstava. Sredstva su predviđena korisnicima nacionalnih i regionalnih vlasti, službama za zapošljavanje, nevladinim organizacijama, specijalističkim tijelima predviđenima zakonima Europske Unije, istraživačkim institutima, nacionalnim statističkim uredima, medijima, stručnjacima u evaluaciji te socijalnim partnerima za aktivnosti poput prikupljanja statističkih podataka, pripremu analiza, studija i izvještaja, seminare, pripreme edukativnih materijala, izgradnju kapaciteta javne uprave, razmjenu službenika među članicama Europske Unije.²⁷ Aktualna strategija u borbi protiv siromaštva na razini Europske Unije jest **Europa 2020. – Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast**. Kako proizlazi iz samog naziva, strategija Europa 2020. sadrži tri komponente:

- 1) **Pametan rast**: razvijanje ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji;
- 2) **Održiv rast**: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija;
- 3) **Uključiv rast**: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Ciljevi predviđeni strategijom Europa 2020. su, između ostalih:

- zaposlenost 75% populacije u dobi od 20-64 godina;
- 20 milijuna ljudi manje u opasnosti od siromaštva.

Strategija Europa 2020. predviđa uspostavu **Europske platforme protiv siromaštva** kojom se jamči društvena i teritorijalna povezanost na način da svi imaju koristi od prednosti rasta i radnih mjesta te da se ljudima u siromaštvu i socijalno isključenima omogući dostojanstven život i aktivno sudjelovanje u društvu.

2.2.2. Obveze RH prema Europskoj povelji za socijalna prava

Vijeće Europe usvojilo je dokumente koje su države članice nakon ratifikacije dužne primijenjivati, a kojima se štite politička, građanska, socijalna i ekonomska prava:

- **Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda** (1950.)

²⁷ www.eurpski-fondovi.eu

- **Europska socijalna povelja** koja je usvojena 1961. godine u Torinu, a stupila na snagu 1965. godine.

Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda štite se prava u političkom i građanskom području, dok je Europska socijalna povelja usmjerena k pravima ekonomskog i socijalnog područja. Godine 1996. potpisana je revidirana Europska socijalna povelja koja je stupila na snagu 1999. godine. Temeljna prava sadržana u Povelji odnose se na područja zdravlja, stanovanja, obrazovanja, pravne i socijalne zaštite, zapošljavanja, slobode kretanja i nediskriminacije. Svakoj državi (ugovornoj strani) prema Povelji obveza je prihvaćanje šest od devet članaka: Pravo na rad, Pravo organiziranja, Pravo na kolektivno pregovaranje, Pravo djece i mladeži na zaštitu, Pravo na socijalnu sigurnost, Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć, Pravo obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu, Pravo radnika emigranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć, Pravo na jednake mogućnosti i uvjete u pogledu zaposlenja i profesije bez diskriminacije prema spolu.

Republika Hrvatska je Europsku socijalnu povelju potpisala 08. ožujka 1999. godine. Potpisani dokumenti stupili su na snagu 2003. godine. Na taj je način Hrvatska uključena u europski sustav primjene i nadzora socijalnih prava. Hrvatska se obvezala primijenjivati 12 članaka Europske socijalne povelje potpisane u Torinu 1961. godine: Pravo na rad, Pravo organiziranja, Pravo na pravične radne uvjete, Pravo na kolektivno pregovaranje, Pravo mladeži i djece na zaštitu, Pravo radnica na zaštitu, Pravo na profesionalno usmjeravanje, Pravo na zdravstvenu zaštitu, Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć, Pravo korištenja usluga socijalnih službi, Pravo obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu, Pravo majke i djeteta na socijalnu i ekonomsku zaštitu. Hrvatska se, također, obvezala primijenjivati prva tri članka Dodatnog protokola sastavljenog u Strasbourgu 1988. godine pri Europskoj socijalnoj povelji: Pravo na jednake mogućnosti i postupanje pri radu i zapošljavanju bez diskriminacije na temelju spola, Pravo na obavješćivanje i savjetovanje, Pravo na sudjelovanje u određivanju i poboljšanju uvjeta rada i radne okoline.²⁸

2.3.Siromaštvo kao uzročnik kršenja prava djeteta

2.3.1.Međunarodni dokumenti

Generalna skupština UN-a 11. prosinca 1946. godine osnovala je organizaciju za pomoć djeci - UNICEF. U prosincu 1959. godine donesena je Povelja o pravima djeteta, dok je 1979. godine predloženo proširenje Povelje da bude međunarodno-pravno obvezujuća. Godine 1989. Donesena je Konvencija o pravima djeteta. Siromašnije zemlje podložnije su kršenjima prava djeteta. Prava koja su direktno ugrožena siromaštvom su: pravo na obrazovanje, pravo na očuvanje zdravlja i zdravstvenu njegu, pravo na zaštitu od prisilnog rada, pravo na zaštitu od prostituiranja i seksualnog iskorištavanja²⁹.

2.3.2.Siromaštvo djece u Republici Hrvatskoj

²⁸ LITERATURA: "EU-Hrvatski zajednički Savjetodavni Odbor" - Bruxelles, travanj 2010.

²⁹ www.academia.edu/7217693/Siromaštvo

Prema podacima UNICEF-a za 2013. godinu stanje u Hrvatskoj je poražavajuće. Oko 68% obitelji korisnika socijalne pomoći s djecom predškolske dobi nema dovoljno novca za hranu; oko 62% djece predškolske dobi iz siromašnih obitelji na selu i oko 39% u gradu ne ide u vrtić, oko jedne četvrtine predškolske djece živi u kućanstvu u kojem nitko nije zaposlen, jednoj trećini djece s teškoćama teško su dostupne usluge rehabilitatora, oko 70% djece s teškoćama živi u dugotrajnom siromaštvu³⁰.

³⁰www.vecernji.hr/hrvatska/porazni-rezultati-o-siromaštvu-djece-u-hrvatskoj-964323

3. Ciljevi i strategija u borbi protiv siromaštva

3.1. Povećanje broja zaposlenih i smanjenje broja nezaposlenih provedbom porezne reforme usmjerene prema poreznom rasterećenju rada

Veliki generator siromaštva i socijalne depriviranosti u Hrvatskoj je izuzetno veliki broj nezaposlenih i izuzetno maleni broj zaposlenih u ukupnom stanovništvu. Stoga je najvažnija mjera borbe protiv siromaštva upravo povećanje broja zaposlenih u ukupnom stanovništvu i smanjenje broja nezaposlenih sa sadašnjih 18.5% na prosjek EU od 9,8%. Ciljanom i promišljenom poreznom reformom koja ide u pravcu poreznog rasterećenja rada, stimulativnog smanjenja poreza na dohodak odnosno poreza na rad, i poreznog opterećenja kapitala i imovine, moguće u sljedećih pet godina dostići prosjek EU u smislu udjela nezaposlenih u ukupnom stanovništvu. Imovina (nekretnina) koja se ne koristi je mrtav kapital. Dakako treba voditi računa radi li se o jedinoj nekretnini. Ključan je popis nekretnina koje osoba posjeduje, koliko je članova u obitelji, koliko nekretnina posjeduju, kolika je plaća svakog od njih. Postoji također problem još uvijek nesređenih zemljišnih knjiga u većini županije pa stoga treba pristupiti provođenju postupka brže evidencije i efikasnijim smanjenjem broja neriješenih sudskih predmeta.

3.2. Izjednačavanje minimalne plaće i iznosa mjesečne košarice

Minimalna plaća je najniži mjesečni iznos bruto plaće koji pripada zaposleniku koji radi puno radno vrijeme. Pravo na minimalnu plaću imaju svi zaposlenici koji rade u Republici Hrvatskoj, neovisno o sjedištu ili registraciji poslodavca i ona je ista za sve bez obzira na stručnu spremu. Minimalna plaća propisana je Zakonom o minimalnoj plaći. Visinu minimalne bruto plaće Vlada RH svake godine donosi Uredbom o visini minimalne plaće koja se utvrđuje jednom godišnje za sljedeću kalendarsku godinu. Bruto minimalna plaća sukladno Uredbi o visini minimalne plaće za 2015. godinu iznosi 3.029,55 kuna, a neto minimalna plaća za 2015. godinu iznosi 2.423,64 kn. Prema procjenama sindikata koji izračunavaju iznos potrošačke košarice ona je početkom 2015. godine iznosila oko 7000 kuna za četveročlanu obitelj, dok je prosječna neto plaća u siječnju 2015. godine iznosila 5.656 kn. Nezavisni sindikati Hrvatske sindikalnu košaricu objašnjavaju na sljedeći način, citiramo (www.nhs.hr/gospodarstvo/kosarica): 'Obračun sindikalne košarice izvršen je za četveročlanu obitelj čiji su članovi roditelji i dvoje djece školske dobi. Cijene prehrambenih i higijenskih proizvoda prikupljene su u više prodavaonica za svaki grad te su odabrane najniže cijene pojedinih proizvoda. Troškovi stanovanja obuhvaćaju prosječne režijske troškove za stan od 60 m², te troškove obnavljanja kućanskih aparata i namještaja. Režijski troškovi obuhvaćaju troškove struje, vode, grijanja, čistoće, komunalne naknade i doprinose za zajedničku pričuvu zgrade. Obitelji koje su prisiljene unajmljivati stanove moraju izdvojiti dodatnih 250,00 EUR što ovisi u kojem se dijelu grada stan iznajmljuje. No to je uistinu hrvatski prosjek. U većim gradovima cijene najma su veće. U Zagrebu primjerice treba dodati još do stotinjak eura. U troškove obnavljanja kućanskih aparata i namještaja, u razdoblju od

10 godina uračunati su troškovi najnužnijih aparata (hladnjak, perilica, štednjak) i namještaja (kuhinja, dnevna soba i spavaća soba). Također, pretpostavka je kako obitelj nema osobni automobil, odnosno koristi se isključivo uslugama javnog prijevoza. Tako su u troškove prijevoza uključene cijene dvije mjesečne radničke karte i dvije mjesečne đlačke karte za područja prve zone. Kako dio radnika dolazi iz prigradskih naselja i susjednih mjesta, troškovi prijevoza mogu biti veći od navedenih. Napominjemo tek kako troškovi automobila na razini godine, čak i ako se prebiju s troškovima gradskog prijevoza još uvijek predstavljaju snažno opterećenje kućnog budžeta i košarice. Troškovi kulture obuhvaćaju samo jedan obiteljski odlazak u kino, redovito čitanje jednog mjesečnog časopisa i svakodnevno čitanje jednog dnevnog lista. Redovnom košaricom nisu obuhvaćeni troškovi obrazovanja (kupovine školskih knjiga i pribora), njege zdravlja (dodaci prehrani, lijekovi i sl.), godišnjeg odmora i sportskih aktivnosti.' Razvidno je da zaposleni koji primaju minimalnu plaću, čak ukoliko je u obitelji zaposleno dvoje članova obitelji, nisu u mogućnosti podmiriti zbrojem minimalnih plaća potrošačku košaricu četvoročlane obitelji što je jasan put prema siromaštvu takvih obitelji. Stoga je ključna obaveza države stvoriti takvu zakonsku klimu koja će omogućiti da se minimalnom plaćom podmiruju troškovi potrošačke košarice, a za to je neophodna reforma poreznog sustava koja će ići u pravcu poreznog rasterećenja rada (npr. ukidanje poreza na dohodak) i poreznog opterećenja imovine i kapitala.

3.3. Povećanje konkurentnosti svakog nezaposlenog pojedinca na tržištu rada

Povećanje zapošljivosti svakog pojedinca je glavni cilj strategije u borbi protiv siromaštva s obzirom da je kod nezaposlenih osoba stopa rizika od siromaštva najviša. Institucije poput HZZ-a trebale bi aktivnije i učinkovitije raditi na usmjeravanju svakog pojedinca, ali u skladu sa zahtjevima tržišta rada. Dakle potrebno je voditi računa da se istraže na tržištu rada deficitarna zanimanja na temelju čega bi bilo potrebno eventualno **prekvalificirati određen dio nezaposlenih radnika** te u kojem smjeru uputiti i mlade u sustav obrazovanja pazeći pri tome na interese, mogućnost i talentiranost pojedinca. Naime, često se događalo da se u neki od procesa prekvalifikacije uključivao prevelik broj korisnika određenih mjera te bi rezultiralo time da je većina onih koji su prošli određene programe prekvalifikacije i dalje ostajala nezaposlena. Treba pratiti trendove u Europskoj Uniji i uspješnost pojedinih struka te primjenjivost istog u sklopu gospodarstvene situacije u RH u uskoj koordinaciji sa HUP-om. Mogućnost lake, brze i dostupne validacije i certifikacije formalno i informalno stečenih znanja i vještina od izuzetne je važnosti.³¹Potrebno je uspostaviti bolju mješavinu vještina i znanja svakog pojedinca kako bi se postiglo bolje podudaranje istih s onima koje se traže na tržištu rada. Na taj način će se poboljšati konkurentnost svakog tražitelja posla. Svim građanima treba omogućiti putem valorizacije od strane nadležnog tijela da sve ono što su naučili van okvira sustava formalnog obrazovanja koriste za daljnje usavršavanje i zapošljavanje. Znatnu pažnju treba posvetiti cjeloživotnom učenju odraslih jer je

³¹CELEX 52012PC0485_EN_TXT

populacija RH sve starija. Mjere za samozapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba su pozitivan korak, ali veliki broj mogućih korisnika na kraju odustane iz razloga samog načina provedbe. Prvu godinu pokrenutog obrta, poduzeća trebalo bi osloboditi poreznih davanja. Povećanje zapošljivosti mladih osoba od iznimne je važnosti jer odljev mlade radne snage na rad u inozemstvo itekako utječe lančano na cijeli sustav, posebice na mirovinski sustav i kvalitetu života umirovljenika. Mladima treba omogućiti da nakon završetka svog obrazovanja imaju pravednu utrku na tržištu rada u smislu uvođenja listi na HZZ-u gdje će se mladi usmjeravati poslodavcima prvenstveno prema datumu dolaska na HZZ u skladu s postignutim uspjehom u tijeku školovanja uz valorizaciju rada savjetnika HZZ-a i pismenu evidenciju. Obvezno treba provesti kontrolu provođenja mjera financiranja nezaposlenih osoba i kontrolu poslodavaca da se ne događa da pojedini poslodavci koriste financiranje od strane HZZ-a, a nakon godine dana imamo vrlo mali postotak ostanaka na radnom mjestu. Do tih podataka bi također trebalo dolaziti transparentnije.

3.4. Smanjivanje razlika u korištenju naknada i prava

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona (ZID čl.6 st 1.) o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme privremene nezaposlenosti uvedena je nova kategorija osiguranika za slučaj nastale nezaposlenosti. Radi se o osobama koje su obavljale neku od samostalnih djelatnosti (obrtnici, trgovci, domaća radinost, sporedno zanimanje). Na taj su način određene razlike između osoba zaposlenih kod poslodavaca i samozaposlenih osoba isključene. Ono što treba po tom pitanju doraditi jest način provedbe u praksi. Također bi trebalo Zakonom omogućiti otvaranje zaštićenog računa svima. Načinom jednakog pristupa se omogućuje građanima da se ne samo izjednače u pravima, već i da brže riješe nastale financijske probleme.

3.5. Sprječavanje lihvarskih kreditiranja

Često se događa da građani koji nisu kreditno sposobni ili nemaju što dati kao zalog prisiljeni rješavaju svoje financijske probleme uzimajući kredite po nepovoljnim kamatnim stopama iz nepoznatih izvora financiranja. Nepovoljno kreditiranje čine također krediti putem kreditnih kartica koji građanima nuđeni nerijetko po najvišim zakonom propisanim kamatnim stopama. Istovremeno se kod iste banke ne može dobiti manji i povoljniji kredit. Cilj je postići da se što manji broj građana nađe u takvoj situaciji te da tu ključnu ulogu također odigraju državne institucije. Jedna od mjera kreditiranja je mikrokreditiranje. Međutim, važna je financijska kontrola mikrokreditnih organizacija u smislu visina kamata. Britanski zakonodavci planiraju ograničiti kamate koje naplaćuju mikrokreditne organizacije pri čemu će se dnevne kamate ograničiti na 0.8% od ostatka duga³². Jedna novina u Hrvatskoj je i osnivanje etične banke koja, za razliku

³² www.poslovni.hr/tag/mikrokrediti-i-mikrokreditiranje-u-svijetu-10362

od komercijalnih banaka, ima za cilj osim financijske, i društvenu korist. Krediti građanima su namjenski s kamatama od 2-3%. Građani ne bi imali dodatne troškove poput naknada za tekuće i žiro račune, kartično poslovanje i transakcije, a pristup klijentima bi bio individualan uz procjenu rizika. Važna je i financijska edukacija građana kako bi izbjegli i blokade računa zbog neplaćenih režija i sl.

3.6. Poboljšanje položaja siromaštvom ugrožene djece

Djeca su skupina koja izložena siromaštvu sama doista nemaju priliku učiniti ništa da bi se situacija u kojoj su se našli popravila. Većinom se radi o djeci čiji su roditelji nezaposleni ili su manjih primanja, ili se radi o obiteljima koje se bore s različitim ovisnostima nekog od članova, ili se pak radi o djeci u obiteljima u kojima dolazi često do nasilja nad jednim, ili nad više članova obitelji. Sve rezultira lošim dohodovnim stanjem u obitelji. Besplatan obrok u školama jedna je od mjera koja jest uistinu korisna da se djeci pomogne, no trebala bi biti polazište za konkretnije pokretanje i drugih aktivnosti. Humanitarne akcije su dobrodošle, ali su samo gašenje trenutnog požara. Također donacije po pitanju odjeće, besplatni udžbenici u školama, sufinanciranje određenih aktivnosti poput sporta, umjetnosti od strane državnih institucija trebalo bi biti efikasnije i u koordinaciji s ministarstvom kulture i sporta. Ovakve situacije su samo detektor da se nešto mora poduzeti u krugu same obitelji. Djeca s invaliditetom također spadaju u jednu od rizičnijih skupina te treba osmisliti načine njihovog uključivanja u sustave obrazovanja i rada.

3.7. Uključivanje primatelja socijalne pomoći na tržište rada

Kako bi se razbio začarani krug siromaštva nužno je **primatelje socijalne pomoći ponovno učiniti konkurentnima na tržištu rada**. Velika uloga je na centrima za socijalnu skrb koji bi se trebali modernizirati i napustiti šablonski način rada. Nužna je inovativnost. Sredstva bi jednim dijelom bila osigurana iz državnog proračuna, a drugim dijelom iz socijalnih kohezijskih fondova EU. Prijelaz iz pasivnog u aktivno stanje zahtjevat će određeno razdoblje i stručnu pomoć ne samo socijalnih radnika već pedagoga i psihologa. Za početak bi trebalo ići putem angažiranja u javnim radovima u koje bi se primatelji mogli uključiti. Suradnja je nužna s jedinicama lokalne samouprave kako bi se odredili poslovi koji zadovoljavaju potrebe zajednice (izgradnja nasipa u poplavljenim područjima, uređenje plaža, parkova i sl.). Izvođenje javnih radova bi trebao biti samo inicijalni korak. Druga faza bila bi uključivanje u cjeloživotno učenje da bi se moglo prilagoditi promjenama u gospodarstvu i potrebama tržišta rada. A treća faza bila bi sufinanciranje pri zapošljavanju ili eventualno samozapošljavanju.

3.8. Rješavanje problema beskućništva

Federacija nacionalnih organizacija za rad s beskućnicima (FEANTSA) u beskućništvo svrstava četiri osnovne kategorije:

- **bez krova nad glavom** (ljudi koji žive na ulici i oni koji koriste prenoćišta za beskućnike)
- **bez doma** (ljudi koji žive u hostelima za beskućnike, u privremenom smještaju, ženskim skloništima, azilima za strance, privremenim smještajima za radnike imigrante te svim ostalim vrstama subvencioniranog i privremenog smještaja)
- **bez sigurnog stanovanja** (ljudi koji privremeno žive sa širom obitelji ili prijateljima, koji nemaju legalno pravo na smještaj koji koriste, koji žive u stanovima iz kojih im prijete deložacija ili osobe koje žive u stalnoj prijetnji od obiteljskog nasilja)
- **bez adekvatnog stanovanja** (ljudi koji žive u privremenim i nestandardnim strukturama poput kamp kućica, u zgradama predviđenih za rušenje, u prenapučenim stanovima).³³

Beskućništvom pogođene osobe:

- mladi ljudi koji više ne mogu živjeti u dječjim ustanovama nakon navršene 18-te godine
- pojedinci pušteni iz zatvora ili drugih sličnih institucija
- obitelji koje su izgubile dom zbog komunalnih dugova, bankarskih kredita ili jamstava za tuđe kredite
- osobe ostale bez zaposlenja
- povratnici sa neriješenim pitanjem nositelja stanarskih prava..

Jedan od prvih koraka je socijalno uključivanje beskućnika putem različitih programa (seminara, radionica) kao i usmjeravanje aktivnog građanstva ka uklanjanju stigmatiziranja beskućnika. Opće je poznato da je beskućnike najteže asimilirati u društvo, ali je nužno konstantno djelovati u tom smjeru, omogućiti ravnopravan pristup sustavu cjeloživotnog učenja, iskoristiti neka od znanja koja već posjeduju usmjeravati ih i raditi na pronalaženju poslodavaca koji su spremni uključiti ih u aktivan rad. Država bi trebala osobama koje prođu takav oblik rehabilitacije s vremenom omogućiti i stanovanje po ekonomski povoljnom najmu da se na taj način bivšeg beskućnika potakne na daljnje osmišljavanje i realizaciju svojih životnih potreba jer se na taj način osobi daje impuls aktivnog uključivanja u društvo.

Potrebno je razviti cjelovitu mrežu nužnih prihvatilišta i „socijalnih kuća“, uraditi prevenciju deložacije zbog nemogućnosti plaćanja režija i osiguranja socijalnog smještaja, razviti program za izgradnju socijalnih kuća za pojedine ranjive skupine (mladi ljudi, mlade obitelji, obitelji s puno djece, starije osobe) te poboljšanje dostupnosti stanovanja za mlade osobe ili mlade obitelji pokrivanjem potpunog troška najma ili hipoteke, omogućiti kredite s povoljnijim kamatnim stopama za otkup stana, ubrzati stambeno zbrinjavanje povratnika iz razloga velikog broja neriješenih predmeta.

³³ http://most.hr/statcs/kategorije_beskucnika

3.9. Poticanje uštede energije te bolja energetska dostupnost

Ušteda na energiji nije samo ušteda što se tiče pitanja energetike, to je usko povezano i s uštedom režija kućanstva što ima direktni utjecaj na kućni budžet. Međutim, određeni broj domaćinstava lišen je, zbog nemogućnosti plaćanja energenata, ne samo grijanja ili hlađenja, već i tople vode, svjetla i drugih bitnih potreba domaćinstva. Treba imati na umu činjenicu da je 2013. godine bilo 9.9% osoba koje su živjele u kućanstvima koja si nisu mogla priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima. Uredbe o kriterijima za stjecanje statusa zaštićenog kupca energije trebale bi biti efikasnije u postupku uvođenja socijalnih tarifa. Koordinacija bi se trebala također provoditi direktno s institucijama socijalne skrbi, a imati u vidu pri tome treba i umirovljenike s mirovinama ispod prosjeka.

3.10. Uvođenje naknade za sve nezaposlene osobe

Zakonom su propisani svi uvjeti koje bi trebala zadovoljiti nezaposlena osoba u stanju privremene nezaposlenosti nakon prekida radnog odnosa, ali naknade za dugotrajno nezaposlene osobe bez ostvarenog radnog odnosa u bliskoj prošlosti ili u duljem vremenskom trajanju nisu propisane Zakonom. Prema pravilima rada HZZ-a nezaposlena se osoba svom savjetniku na HZZ-u može javiti putem maila, mobitelom ili telefonom u točno određenom roku. Međutim, kad se radi o radionicama, sajmovima poslova u nezavidnoj se situaciji nalaze one nezaposlene osobe koje nisu u blizini gradova u kojima se iste održavaju jer se nitko do sada nije zapitao kako da nezaposlena osoba plati prijevoz do mjesta održavanja. Nužno je financiranje takvih aktivnosti od strane HZZ-a, posebice što se nezaposlenoj osobi sugerira da sudjeluje u određenim aktivnostima. Treba spomenuti i da postoje i drugi troškovi da bi se uopće moglo konkurirati na određeno radno mjesto. Državne institucije bi trebale o tome povesti računa i odrediti individualni minimalni iznos novčane naknade uzimajući u vidu mjesto stanovanja i vrijeme provedeno na HZZ-u.

4. Taktički alati

1. Osmišljavanje realne i financijski održive Strategije borbe protiv siromaštva uz koordinaciju Ministarstva gospodarstva, Ministarstva turizma, Ministarstva socijalne politike, Ministarstva rada, Ministarstva obrta i poduzetništva i Ministarstva poljoprivrede
2. Porezna reforma usmjerena prema postepenom stimulativnom ukidanju poreza na dohodak (poreznom rasterećenju rada) te poreznom opterećenju imovine i kapitala kako bi se potaknulo zapošljavanje kao najkonkretnije, najučinkovitije i najodrživije mjere borbe protiv siromaštva
3. Uvođenje minimalne plaće dostatne za život koja će biti zakonski izjednačena s iznosom mjesečne košarice prema podacima Državnog zavoda za statistiku i sindikata
4. Edukacija građanstva o upravljanju kućnim budžetom putem medija i specijaliziranih savjetnika
5. Poticanje građana na volontiranje jer pomaže u sanaciji postojećeg stanja, ali ujedno omogućava u usvajanju i primjeni određenih znanja
6. Inovativan pristup socijalno isključenim skupinama stanovništva
7. Povećanje broja vrtića i škola za cjelodnevni boravak (posebno važno za samohrane roditelje)
8. Promocija cjeloživotnog učenja, posebice obrazovanja odraslih
9. Poboljšanje u dostupnosti zdravstvene zaštite
10. Osnivanje većeg broja socijalnih samoposluga (prikupljanje i skladištenje hrane, besplatna podjela hrane i drugih kućanskih i higijenskih potrepština siromaštvom pogođenom građanstvu, besplatne instrukcije za siromašnu djecu, besplatna pomoć u kući, pomoć pri traženju posla, besplatne knjige) u svrhu olakšavanja položaja za uzimanje manjih i za njih nepovoljnih kredita
11. Poticanje socijalnog/društvenog poduzetništva koje teži inovativnom rješavanju postojećih društvenih problema (društva s ograničenom odgovornošću, dionička društva, zadruge, udruge, zaklade)
12. Kontinuirana edukacija i valorizacija rada djelatnika socijalne skrbi: pedagoga, psihologa te pravnih službi
13. Kontinuirano praćenje uspješnosti provedenih programa zapošljavanja i edukacije
14. Poticanje otvaranja trgovina s rabljenom robom
15. Ukidanje PDV-a na donacije, posebice na doniranu hranu
16. Kontrola natječaja sufinanciranja povećanja energetske učinkovitosti obiteljskih kuća
17. Efikasnija kontrola poslodavaca u stečaju pri zapošljavanju radnika
18. Poticanje stvaranja 'zelenih' radnih mjesta kojima održivo gospodarstvo stvara i održava veliki broj radnih mjesta što je podjednako izraženo u izgradnji sustava obnovljive energije, energetske učinkovitosti i organskog uzgoja u poljoprivredi³⁴

³⁴ Studies on Sustainability Issues-Green Jobs; Trade and Labour; Konačno izvješće za Europsku komisiju, Opću upravu za zapošljavanje

5. Financijski instrumenti

1. Sredstva iz Državnog proračuna (prvenstveno Ministarstvo socijalne politike)
2. Donacije
3. Sredstva Europskog socijalnog fonda
4. Sredstva Europskog fonda za regionalni razvoj
5. Sredstva Europskog kohezijskog fonda
6. Mjere sufinanciranja zapošljavanja i samozapošljavanja HZZ-a
7. Sredstva iz Europskih programa cjeloživotnog učenja (Gruntvig, Comenius)
8. Mikrokreditiranje
9. Etične banke (e-banka)
10. Stipendije za mlade.

6. Povezanost s drugim javnim politikama

1. Obrazovanje i znanost-cjeloživotno učenje (posebice obrazovanje odraslih)
2. Porezna i gospodarska politika (rast zapošljavanja i BDP-a)
3. Razvoj civilnog društva (poticanje socijalnog poduzetništva)
4. Sektorska politika poduzetništva (mjere poticanja poduzetništva)
5. Politika zdravstva (dostupnost zdravstvene usluge)
6. Kultura i baština u službi održivog razvoja (položaj slobodnih umjetnika)
7. Poljoprivreda i ruralni razvoj (zapošljivost u ruralnom dijelu RH)
8. Integrativna manjinska politika (položaj pripadnika manjina na tržištu rada)
9. Politika mladih (mladi u društvu danas, mogućnosti i teškoće)
10. Održiva energetika (porast broja zelenih radnih mjesta)
11. Sektorska politika mirovinskog sustava (položaj umirovljenika)
12. Demografska politika (sve stariji radni vijek stanovništva)
13. Politika rodne ravnopravnosti (žene na tržištu rada)
14. Politika zaštite prava seksualnih manjina (skupina izložena diskriminaciji na tržištu rada)
15. Gospodarenje otpadom (cirkularna ekonomija, nova radna mjesta).

7. Mjerenje učinaka/evaluacija i vremenski tijek

U tijeku izrade nacrtu ovog prijedloga politike učinjeno je njezino vrednovanje na temelju seta indikatora koji se koriste pri izradi javnih politika. Za tu svrhu korišteni su sljedeći tabelarno prikazani kriteriji vrednovanja.

Kriterij	Značenje kriterija
Relevantnost	Koliko su odabrane mjere relevantne za ostvarivanje ciljeva javne politike
Efikasnost	Koliko određena mjera može biti djelotvorna
Efektivnost	Može li odabrani strateški okvir postići očekivane rezultate
Provedivost	Je li odabrani strateški okvir primjenjiv s obzirom na postojeće mogućnosti provedbe
Politička izvedivost	Participiranje u vlasti može započeti proces ubrzati vremenski tijek istog
Legalnost	Poštivanje nacionalnih i međunarodnih propisa
Koherentnost	Kakva je usklađenost politike s drugim politikama
Pravednost	Koliko se vodilo računa o jednakopravnosti i koristi u društvu
Planiranje	Izrada stratejskih ciljeva
Održivost	Mogućnost dugoročne provedbe predviđenih mjera u odnosu na raspoložive ili planirane financijske instrumente

Vremenski tijek aktivnosti može se naznačiti okvirno jer je provođenje sektorske politike ovisno o participiranju stranke u vlasti, bilo na lokalnom ili parlamentarnom nivou.

Sažetak

Ključan preduvjet za suzbijanje siromaštva stabilno je i održivo gospodarstvo te uravnoteženija raspodjela društvenog bogatstva među građanima Hrvatske.

Siromaštvo je jedna od najvećih prepreka uspostavi održivog društva. Ukoliko u društvu mnogi pojedinci žive u siromaštvu, bez obzira na stupanj gospodarskog razvoja društva ili očuvanost okoliša i održivo korištenje prirodnih resursa ne možemo govoriti da se to društvo održivo razvija. Stoga je siromaštvo jedna od najvećih prijetnji današnjice. Siromaštvo predstavlja opću oskudicu, odraz je neučinkovitosti društva i institucija koje u konačnici može dovesti do potpune isključenosti pojedinca. Dugotrajna nezaposlenost i zaduženost kućanstava vode prema siromaštvu. Socijalna isključenost je pojam koji treba razlikovati od pojma siromaštva, a radi se o 'siromaštvu iznad siromaštva' jer je prožeto u različitim sferama, od obrazovanja, životnog standarda, zaposlenost, uključenosti u 'uobičajene' tokove života. Socijalno isključen pojedinac nakon dužeg vremena razvije neadekvatan obrazac ponašanja štetne dnevne rutine i gubi motivaciju za uključivanje na tržište rada. Jednom kada se postavi takav mentalni sklop javljaju se i socijalni problemi poput alkoholizma i nasilja u obitelji. Stoga su ciljevi i razvoj strategije u borbi protiv siromaštva ključni za rješavanje postojećeg problema te prevenciju nastanka budućeg problema. Ciljevi koje je potrebno ostvariti su:

- Povećanje broja zaposlenih u ukupnom stanovništvu i smanjenje broja nezaposlenih sa sadašnjih 18.5% na prosjek EU od 9,8% u sljedećih pet godina
- Zakonsko izjednačavanje iznosa minimalne plaće s iznosom mjesečne košarice u sljedeće tri godine
- Povećanje konkurentnosti svakog nezaposlenog pojedinca na tržištu rada, bez obzira radi li se o osobi mlađe ili o osobi starije životne dobi
- Sprječavanje odljeva mlađe populacije u inozemstvo uz pomoć financiranja mjera stručnog osposobljavanja te pravednijeg pristupa tržištu rada
- Smanjivanje razlika u korištenju socijalnih naknada i korištenju drugih prava kako bi se onemogućila diskriminacija pojedinih skupina.

Postići navedene ciljeve moguće je osmišljavanjem financijski realne i održive Strategije borbe protiv siromaštva i provedbom te discipliniranom provedbom Strategije, poreznom reformom i izjednačavanjem minimalne plaće s mjesečnom košaricom, edukacijom građanstva, poticanjem građana na volontiranje, inovativnim pristupom socijalno isključenim osobama, povećanjem broja vrtića i škola sa cjelodnevnom boravkom. Od velikog je značaja uloga cjeloživotnog učenja, ulaganje u učenje, posebice u obrazovanje odraslih jer je nažalost demografska slika Hrvatske takva da Hrvatska spada u skupinu zemalja s velikim udjelom starijeg stanovništva. Poboljšanje dostupnosti zdravstvene zaštite na otocima i u ruralnom dijelu zemlje omogućava stanovništvu smanjenje troškova putovanja i osigurava bolju prevenciju. Osnivanje većeg broja socijalnih samoposluga (hrana, rabljena roba, namještaj) doprinosi saniranju postojećeg stanja, ali i održivosti. Poticanje otvaranja većeg broja prihvatilišta

za beskućnike omogućava smještaj, što je pozitivno, no bez poduzimanja koraka usmjerenih prema socijalnoj uključenosti počevši od radionica, edukacija nema koraka naprijed. Poticanjem socijalnog poduzetništva potiče se udruživanje subjekata (npr.zadruga) što predstavlja inovativno rješavanje postojećih društvenih problema što za usporedni cilj ima i jačanje gospodarstva. Potrebno je kontinuirano pratiti provođenje svih strateških ciljeva putem statističkih analiza na temelju kojih bi se moglo zaključiti o postotku uspješnosti odrađenih mjera.

Literatura

- Zoran Šućur: 'Siromaštvo-teorije,koncepti i pokazatelji',Zagreb,2001.
Pierre Sane:'MOST'-Newsletter 10,2001.
Zoran Šućur:'Siromaštvo,višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u
Zoran Šućur:'Objektivno i subjektivno siromaštvo u Hrvatskoj', Zagreb,2006.
Zoran Malenica:' Oglеди o hrvatskom društvu', Golden marketing,Zagreb,2007.
Predrag Bejaković:'Siromaštvo,nejednakost i socijalna isključenost u EU i Hrvatskoj',
Institut za javne financije,Zagreb

www.zg-magazin.com.hr/Stopa-rizika-od-siromastva-u-hrvatskoj-195-posto-282637
www.banka.hr/komentari-i-analize/rizik-od-siromastva-samo-prividno-smanjen
www.tris.hr/2015/02/u-hrvatskoj-sve-vise-beskucnika-mlade-zivotne-dobi
www.hzzo.hr/obvezno-osiguranje/pravo-na-bolovanje
www.hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore
www.mirovinsko.hr
www.europarl.europa.eu/ftu/hr/FTU_5.10.9.pd
www.europski-fondovi.eu
www.academia.edu/7217693/siromastvo
www.vecernji.hr/hrvatska/porazni-rezultati-o-siromastvu-djece-u-hrvatskoj-964323
www.poslovni.hr/tag/mikrokrediti-i-mikrokreditiranje-u-svijetu-10362
http://most.hr/statcs/kategorije_beskucnika

Enrique Aguado Asedo i dr., ur.Deborah Bayley i Helena Gorančić
Lazetić:'Neumreženi:Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj' ,UNDP 2006.
CELEX 52012PC0485_EN_TXT
Podaci uzeti iz : DZS, Ministarstvo financija RH, Poseban dio, Državnog proračuna za
2014.,Nezavisni Sindikat Hrvatske,lipanj 2014., Strateški plan 2014-2016., Godišnje
Statističko izvješće o primjenjenim pravima socijalne skrbi, 2013.,MSPM 2014.,
UNDP:Siromaštvo,nezaposlenost i socijalna isključenost, 2006., Deutsche Welle:'Spain
calls for binding EU economic goals-and penalties', 2010.